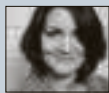

Om kunstnermyter og samfunnskrav

KUNST

Esther Maria Bjørneboe

Svar til kommentaren «Røm reservatet» av Klassekampens kulturredaktør Sarah Sørheim 5. februar.

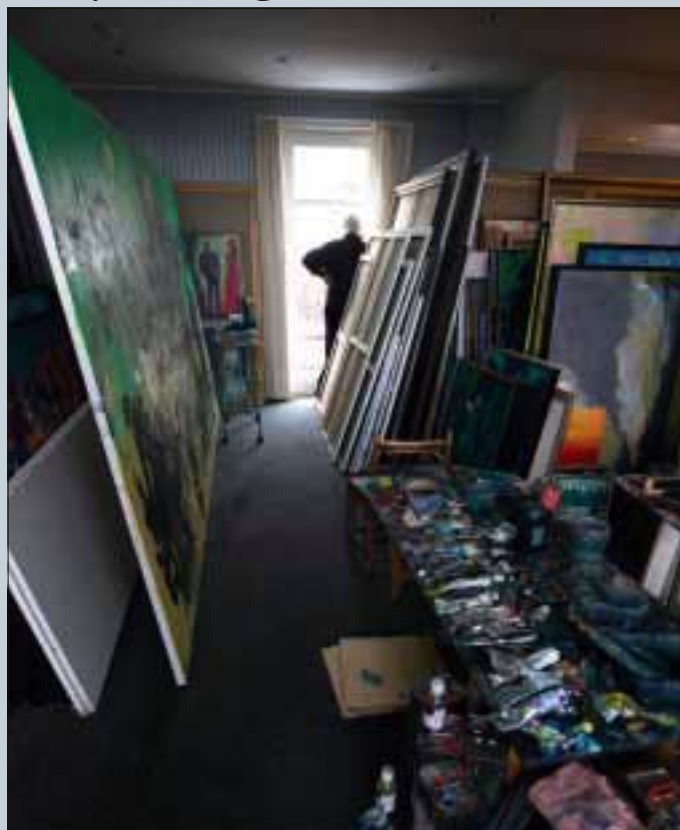
Forventningen til hva kunstneren skal være og ikke minst yte for samfunnet har til alle tider forandret seg i takt (og utakt) med samfunnet selv. At kunstneren innehar evner som gir håp til endring og fremskritt har vært en sterkt tilstedeværende kunstnermyte. Dette har legitimert en viss maktfaktor hos kunstneren og har i forgangne tider også gitt standen den magiske betegnelsen «de beste blant oss». Denne hierarkiske tid er heldigvis definitivt over, ikke fordi kunsten er mindre god eller viktig, men fordi målet ikke lenger er å være best i klassen.

Kunsten har endret seg, den fremstår ikke bare som bevis for kunnen.

Skuffelsen blir derfor stor hos enkelte når kunstneren i hovedsak ikke lenger ser seg selv som hovedleverandør av samfunnsopplysning og oppdragelse, men en som til enhver tid er opptatt med det genuine uttrykk uavhengig av om det tilfredsstillende et krav fra samfunnet. At samtidskunsten omtales av noen som innadvendt og av andre som uforpliktende og alene i sin egen galenskap (Kjartan Fløgstad i Sarah Sørheims gjengivelse), handler like mye om at formidlings-systemet rundt den nye kunsten har totalt kollapset, som om fremmedgjorte kunstnere.

Måten samfunnet kan minske det store gapet mellom publikum og den utligengelige kunsten på har en enkel, men omfattende løsning. Bruk av samtidskunst må inngå i mange flere sammenhenger, i alle utdanningsledd og bredere mediedekning (se for eksempel svensk tv). Tilgjengeligheten og formidlingen av kunsten gjør at stoffet alminneliggjøres for det publikum, som den jo er ment for. Den må som alt annet formidles for å oppleves som allmenngyldig og viktig. Kunstnerne selv er mer enn villige til å snakke, hvis de bare får anledning.

Sarah Sørheim siterte i sin kommentar «mediehanene» Hans Geelmuyden og Lars Fr. Svendsens interessante, humoristiske og noen ganger foraktelige omtaler av kunstnerstanden under et seminar på Litteraturhuset forrige uke. «Jeg kjenner ingen som er så opptatt av penger som kunstnere», sa Svendsen. Huff ja, det er jo ikke akkurat sexy når «de forfinede lasaroner», som André Bjerke kalte kunstnerne, klager over usikker økonomisk fremtid når de jo selv har valgt kunsten som utgangspunkt og ikke lønna. Får å få til dette må kunstnerne ofte jobbe mer enn 100 prosent,

FAREFULLT: Jeg vet ikke om noen som lager kunst uten å tenke at dette utsetter dem for fare, kunstnerisk og økonomisk, skriver Esther Maria Bjørneboe. Her fra billedkunstner Håkon Blekens atelier.

FOTO: GORM KALLESTAD, SCANPIX

kanskje like mye som vanlige næringsdrivende uten at de innehar det samme sikkerhetsnett og andre arbeidstakere tar for gitt. Vi biter tenna sammen, jobber tredobbelte rundt omkring i det norske vikararbeidsmarkedet og understøtter usikre korttidsansettelser, eller det glade prekariat som Eivind Slette-meås skriver om sin bok «Kunst og Prekariat» (2008).

Det kan kanskje virke som om

«Formidlingssystemet rundt den nye kunsten har totalt kollapset»

kunstnere ser seg selv som noen hellige jævler som tror at alt de gjør er et gode som samfunnet, men jeg vet ikke om noen som lager kunst uten å tenke at dette utsetter en for fare, kunstnerisk og økonomisk. Trygghet er en sovepute, påstår Geelmuyden, og refererer til stats(tønnede)kunstnere. Men det er i alle fall ikke minoriteter som kunstnere som bruker opp de største statstøttepottene – det er i dag ca. 2600 profesjonelle medlemmer av Norske Billedkunstnere. Sykelønnsordningen og pensjonskassa er nærmest som fremmedord for oss;

til det må man nemlig ha faste ansettelser for å få noe ut av.

Avslutningsvis, en kommentar til Kjartan Fløgstads uttalelse om at «Samfunnet må stille krav til kunsten og ikke tildele den en uforpliktende frihet», som Sarah Sørheim siterte i sin kommentar: Det må samfunnet meget gjerne gjøre. Men krav til kunstnerisk kvalitet for tildeling av stipender er allerede meget sikre gjennom den toårige utskiftbare kunstnerstyrte Stipendkomiteen.

Hvis det er behov for å sile ut flere av de «altfor mange dårlige kunstnere» som Svendsen refererer til, så er det ikke akkurat noe problem – mengden trygghetsnarkomane norske kunstnere faller fra av seg selv. Det er ikke alltid på grunn av at de er dårlige kunstnere, men en dårlig økonomi. Vi imøtekommer mer enn gjerne samarbeid med samfunnet på flere plan slik at vår kompetanse om kunst utbrer seg som en farsott og vi igjen får køer foran Kunstneres Hus.

Esther Maria Bjørneboe, billedkunstner
post@esthermaria.no

både økonomisk og mediemessig, men de må være politisk radikale, slik både kunstmakten og verdensbildet forventer. Allikevel produserer de bare kjedsomhet og gjesp. Trenger samfunnet mer av den typen «provokasjoner»?

Det eneste som virkelig provoserer det kunstfaglige establishment i dag, er å skape noe vakkert. Da er du avgjort ikke politikk korrekt, og heller ikke på parti med tidens verdensbilde. Men det er naturligvis å gå for langt. Folk ville like det, og gå mann av huse for å se slike verker. Om Kunstneres Hus laget en utstilling med skjønnhet som tema, ville køene definitivt bli lange. For skjønnheten er fascinerende, og den er farlig. Den er rett og slett subversiv.

Noe slikt kan naturligvis ikke samfunnet kreve av kunsten. Faktisk kan ingen kreve noe som helst av kunsten, bortsett fra kunstnerne selv. Og kunstnerne befinner seg avgjort ikke i en frihetens getto, slik Fløgstad og Sørheim later til å tro, de er tvert imot underlagt det samme verdensbildet som dominerer alle andre i samfunnet. Det er dette samtidskunsten uttrykker, i troen på at samfunnet krever det. Situasjonen er egentlig tvangsmessig for alle parter, men verst for kunstnerne, som er forpliktet på en frihet de ikke har, bare en møllspist myte.

Paul Grøtvedt, kunsthistoriker
paulgro@online.no

Gudsbevis

RELIGION
Stein Østre

I Klassekampen pågår det nå en religionsdebatt. Det er en allment akseptert påstand at man hverken kan bevise eller motbevise guds eksistens. Denne påstand er vel nærmest meningsløs før man har presisert hva man mener med begrepet gud.

Hvis man med gud mener at det er en ytre kraft som skapte verdensrommet og så «gikk sin vei», så kan påstandens riktighet vanskelig vurderes. Hvis man derimot mener at gud er en menneskekjærlig gud, så kan neppe en slik hypotese sies å bli styrket av all den død, nød og elendighet som finnes rundt på kloden.

Religiøse mennesker må således definere en tredje type gud som er interessert i menneskers liv og levnet, men som i tillegg tillater at uforskyldte utsettes for død, nød og elendighet. Det interessante og groteske i denne sammenheng blir begrunnelsen for at det finnes spedbarndødelighet, personer med medfødte fysiske og psykiske skader, misdannelser og så videre, samt forekomsten av ulykker med personskader og så videre.

Vitenskapelig sett bør vel ikke spørsmålet om eksistensen av en eller annen guddom analyseres annerledes enn andre problemstillinger. Når noen fremmer påstanden «man kan hverken bevise eller motbevise guds eksistens», så bør påstanden avvises med spørsmålet om hva som skal menes med begrepet gud.

Stein Østre, professor ved Høyskolen i Hedmark
stein.ostre@bluezone.no

kunst ut fra folks behov og interesser? Dette lukter av føydalvesen, eller av statsautorisert kunst under totalitære regimer. I slike samfunn ble verdensbildet aldri utfordret, i alle fall ikke av dem som staten finansierte. For gjentelsen her gikk bare ut på å forskjønne styresett og politiske idealer.

Har Fløgstad og Sørheim gjort seg noen tanker om hva kunstneres

gjentelse skal gå ut på i dag, i vårt demokratiske samfunn? Det er greit at kunstens frihet og autonomi nå blir drøftet og kritisert. Kunstens frihet er jo ikke noe Vårherre har funnet på. Den er tvert imot menneskeskapt, og noe man kan revidere når friheten ikke lenger tjener kunsten. For saken er vel den at vi har fått en kunst som verken kommuniserer med publikum eller engner seg til samfunnskritikk. Dette til

tross for at de fleste samtidskunstnere eksponerer seg med politiske provokasjoner.

I dag er det trendy å være politisk i kunsten, men det er ikke mange, om noen, som utfordrer vårt verdensbilde. Tvert imot. De mest toneangivende av våre samtidskunstnere, som konstant flagger politiske provokasjoner i tråd med verdensbildet, er også de som får mest statlig støtte. Provokasjoner lønner seg,